

پیامدهای ازدواج سفید بر سلامت زنان در نظام حقوقی ایران

سونیا علیزاده سامع

استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد شبستر، دانشگاه آزاد اسلامی، شبستر، ایران (نویسنده مسئول)

Sonya.alizadeh@yahoo.com

زهرا جلیلیان آذر

دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته حقوق خانواده، واحد شبستر، دانشگاه آزاد اسلامی، شبستر، ایران

Zahra98937@gmail.com

چکیده

ازدواج سفید یک پدیده اجتماعی است که پیامدهای منفی بسیاری را به دنبال دارد. در مطالعه حاضر سعی می‌شود به سوال پژوهش تحت عنوان "پیامدهای ازدواج سفید بر سلامت زنان و نظام حقوقی ایران" پاسخ داده شود. زوج‌هایی که ازدواج سفید را انتخاب می‌کنند، از سلامت روانی کمتری نسبت به افرادی که ازدواج رسمی می‌کنند، برخوردارند و سطح رضایت از زندگی بسیار پایین‌تری دارند. مشخص نبودن مرز مسئولیت‌ها و تعهدات در زندگی مشترک و توقع مشارکت مالی و تقسیم درآمد، هدفمند نبودن افراد برای سرمایه‌گذاری اقتصادی و رشد مالی، از دیگر مسائلی است که افراد در ازدواج سفید با آن مواجه می‌شوند. مهم‌ترین علتی که ازدواج سفید را مورد رد و نقد قرار می‌دهد آن است که این نوع ازدواج فقط دارای هدف شهوانی است و اثری از رشد فردی و تعالی جامعه و ادامه نسل در آن نیست. در این نوع ازدواج، زن به عنوان ابزاری برای ارضای غرایز شهوانی قرار گرفته و حق و حقوق قانونی و عرفی او مثل مهریه، نفقه و اجرت‌المثل سلب شده است. با توجه به تبعات شخصی و اجتماعی این مهم، عرف اسلام و کلیه‌ی ادیان، با این رویداد نوظهور کاملاً مخالف هستند.

کلید واژه‌ها: ازدواج سفید، زن، خانواده، سلامت، مقررات ایران.

مقدمه

ازدواج امری است که از ابتدای خلقت بشر وجود داشته و کماکان ادامه دارد. ازدواج با توجه به نزول ادیان مختلف در ادوار متفاوت زندگی بشر تحت تأثیر قواعد و احکامی که از جانب خداوند نازل شده قرار گرفته است. در شریعت اسلام نیز شرایط خاصی برای انشاء عقد نکاح در نظر گرفته شده است. اخیراً نهاد خانواده و ازدواج در جهان تحولات گسترده‌ای داشته است؛ تحولاتی که ریشه آن را باید در انقلاب جنسی اواخر دهه در کشورهای اروپایی و آمریکایی جستجو کرد. لفظ «ازدواج» معادل فارسی نکاح است. ازدواج بر وزن افتعال مصدر باب افتعال است از ریشه «زَوَجَ» و حروف اصلی آن «زوج» است و از منظر علمای لغت زوج به معنای جفت است در مقابل فرد. صاحب کتاب التحقیق فی کلمات القرآن الکریم چنین آورده است: «ازدواج یک تعهدی از جانب مرد و زن است که بر طبق یک مقررات تعهدآور است که بینشان تشکیل شده حال یا این تعهد برطبق دین است یا عرف، البته زمانی برطبق عرف است که هیچ‌کدام متدین نباشند تا بتوانند با یکدیگر در تمامی جهات زندگی کنند (نصرتی و دوستان، ۱۳۹۷: ۹۱) نظام‌های حقوقی مختلف در سطح جهان، به موضوع ازدواج توجه کرده، با وضع مقرراتی، سعی در سامان دادن این پدیده دارند. نظام حقوقی اسلام (که منبع نظام حقوقی ایران می‌باشد) در شرایط عادی بر ازدواج دائم تأکید دارد؛ اما این مسئله سبب نشده است تا از تمهید نهادی برای شرایط استثنایی که امکان ازدواج دائم وجود ندارد، غافل گردد. پیشنهاد این دین به کسانی که به دلایل مختلف نمی‌توانند به صورت دائمی ازدواج کنند، متعه یا ازدواج موقت است.

البته اجرای این حکم به سهولت که بسیاری از مردم تصور می‌کنند، نیست و ضوابط محکمی برای آن وضع شده است که همگی در جهت حفظ حرمت‌ها و عفت جمعی است. (همتی حاجی پیرلو و سادات مؤمن، ۱۴۰۰: ۸۶)

۱. مفاهیم پژوهش

زن حقیقتی است که در طول تاریخ، فراز و نشیب‌های فراوانی را تحمل کرده و از زنده به گور شدن تا خدایی شدن را به خود دیده است. هویت زن، هویت جامعه است و در واقع، ارزش گذاشتن به زن و کمالات و خدمات بی‌پایان او، ارزش گذاشتن به تمام اقشار جامعه است. در اسلام ارزش ویژه‌ای به زن بخشیده شد و یازده امام را از صلب دخترش رسول خدا قرار داد. پیامبر اسلام با گرمی داشت زنان و به ویژه تکریم دخترش فاطمه نقش مؤثری در باطل کردن سنت‌های خرافی جاهلیت داشت. پیامبر با سیره رفتاری خویش به زنان همچون مردان ارزش بخشید، چنان که در جریان بیعت، زنان نیز هم پای مردان، با ایشان بیعت کردند. صدق، ایمان، خشوع و صبر و تمام برتری‌ها و ویژگی‌ها در دین مبین اسلام، میان مردان و زنان به صورت برابر بیان شده است و این نشان دهنده استعداد و توانایی زنان در رسیدن مراتب والای کمال و قرب الهی است (ویکی فقه)

۱-۱. تعریف زن

زن یک انسان بالغ ماده است. عموماً دختری را که دوران بلوغ و نوجوانی خود را تمام کرده و به سنی که در اکثر فرهنگ‌ها و جوامع معمولاً ۱۸ سالگی می‌باشد برسد را زن گویند اما این تعریف می‌تواند در هر فرهنگ، جامعه، تمدن یا قانون متفاوت باشد. واژه دختر برای انسان نابالغ ماده و فرزند ماده و گاهی در زبان عامیانه برای زنان جوان به کار برده می‌شود. در فارسی واژه‌های "بانو"، "خانم" و در قدیم "خاتون" برای اشاره محترمانه به زن کاربرد دارند. همچنین واژه زن یک نام همگانی برای اشاره به انسان ماده است مانند "حقوق زنان" به طور معمول یک زن توانایی بارداری و زایش دارد. به زن دارای فرزند مادر گویند (ویکی پدیا، ۱۴۰۲) در فرهنگ فارسی معین زن: ۱. انسان ماده ۲. همسر آمده است.

۱-۲. زن در ازدواج سفید

زنی که بدون قانون شرع و عرف با همخانه خود زندگی کرده است شاید زمانی از خواب بیدار شود؛ اما فطرت سرکوب شده او شاید یارای رهایی جستن منجلاب ندارد. این گونه زنان در چنین رابطه‌هایی پیش از انواع دیگر ازدواج دچار خشونت خانگی می‌شوند و چنین روابطی زودتر از ازدواج‌های رسمی و شرعی از هم می‌باشد.

زن دچار سرگردانی و دوگانگی، شکست و شرمساری می‌شود. خود را تنها و رها و رانده شده از مردم و جامعه می‌بیند. هیچ گونه مدافع و برگ زرین سفیدی از ازدواج سفید نمی‌یابد. در ازدواج سفید آنچه بسیار به چشم می‌آید احساس عدم امنیت روانی برای هر دو طرف و خصوصاً برای دختران و زنان است. از آنجا که ساختار خلقت و شخصیت زنان بسیار هیجانی، لطیف و براساس ظرایف و پیچیدگی‌های خاص آنها طراحی شده، این گونه روابط تأثیر مخرب و فاجعه‌آمیزی بر ذهن و روان آنها بر جای می‌گذارد. در چنین ارتباطاتی برای فرزندان و بارداری‌های احتمالی هیچ پیش‌بینی‌ای انجام نگرفته و همین امر سبب افزایش فرزندان و کودکان نامشروع و بدون هویت و شناسنامه و افزایش آمار سقط جنین غیر قانونی و مرگ و میر ناشی از آن می‌شود (صادقی، ۵۸)

بعضی معتقدند که این شیوه زندگی یک واقعیت اجتماعی است. مردان تنوع طلب هستند این در حالی است که زنان با امید ازدواج پا به عرصه ازدواج سفید می‌گذارند. با وجود چارچوب‌هایی نظیر مهریه یا شرایط ضمن عقد باز هم زندگی زناشویی پایدار نیست و ممکن است مردان زن و فرزندشان را ترک کنند، ازدواج سفید یک خانواده حبابی است و گرایش به این نوع زندگی تنها اقتصادی نیست، بلکه نوعی فرهنگ است که به کشور ما هجوم آورده است. ازدواج سفید در ایران رسمیت ندارد. (همان، ۸۱ - ۸۰) زن در ازدواج سفید از مهریه، نفقه و ارث محروم است. زن و مردی که با یکدیگر زندگی کنند امکان دارد رابطه بین آنها باعث به دنیا آمدن فرزند شود و چون این ازدواج به ثبت نرسیده است و وجاهت قانونی و شرعی ندارد

سرنوشت کودک هم در هاله ای از ابهام قرار می گیرد و از سایر حقوق بی بهره می ماند و قانون هم به دلیل اینکه این ازدواج وجاهت قانونی ندارد هیچ حمایتی از فرزندان این افراد نمی کند. چون رابطه این دو غیر قانونی است رابطه بین آنها مطابق قانون جزا، زنا محسوب می شود و اگر کمتر از زنا باشد، نا مشروع محسوب می شود فرزندان حاصل چنین رابطه هایی هم فرزندان زنا یا اطفال نامشروع هستند که مطابق قانون مدنی ولدزنا از ارث محروم است. اما ممکن است مطابق قانون مدنی این افراد را الزام به ثبت نام فرزند برای گرفتن شناسنامه کنند اما این فرزندان باز هم از یک سری حقوق شرعی محروم هستند. (حسن زاده و حسن زاده، ۱۴۰۱، ۶) این ازدواج آسیب های اجتماعی و روانی زیادی برای جامعه، طرفین و خانواده آنان ایجاد می کند. مهمترین آسیب ها عبارتند از: کم شدن حس مسئولیت، تحمیل هزینه اضافی بر جامعه برای پرورش فرزندان این ارتباط، کم شدن اعتماد زوجین به یکدیگر، زیاد شدن احتمال طلاق، کم شدن شادی و نشاط زوجین به خصوص زنان، کاهش فرزندآوری، کاهش شانس مادر شدن دختران (صادقی، ۱۳۹۸، ۸۷) چون رابطه جنسی در ازدواج سفید زنا محسوب می شود بنابراین فرزندان متولد از ازدواج سفید یا خانواده های سفید از نظر حقوقی و نسبی در صورت عدم سرپرستی والدین نامشروع آنها، فاقد پشتوانه خواهند بود. در چنین مواردی اغلب زن به خاطر پرهیز از بی آبرویی به دنبال اثبات رابطه ابویت فرزند و والد نمی رود و حتی اگر ادعا کند که صیغه بوده است در صورت انکار مرد ادعای زن، به خاطر ثبت نبودن قابل اثبات نیست. بارداری های ناخواسته و عوارض بهداشتی ناشی از سقط جنین غیرقانونی از تبعات دیگر ازدواج سفید است. در ازدواج سفید سپردن حضانت فرزندان به مادر محتمل تر است و زن چه از نظر روانی و چه از نظر حقوقی شکست خورده و بلا تکلیف باقی می ماند. (موسی زاده و دوستان، ۱۳۹۶، ۸ - ۷)

همچنین آنها به طلاق شرعی و قانونی نیز اعتقادی ندارند و زندگی خود را بدون توجه به احکام اسلامی خاتمه می دهند و به آداب طلاق، داشتن شاهد بر این جدایی و حتی نگه داشتن عده برای زن پس از جدایی از همسر، هیچ پای بندی ندارند. صدمه به آینده دخترانی که از این رابطه خارج می شوند؛ با توجه به فرهنگ سنتی در ایران، در بسیاری مواقع مردان توانایی پذیرش این مسئله را ندارند که همسرشان قبل از ازدواج با آنها با مرد دیگری رابطه داشته است. به همین دلیل احتمال دارد زنی که از ازدواج سفید خارج می شود برای ازدواج بعدی به مشکل بر بخورد است. هویت زن، هویت جامعه است و در واقع، ارزش گذاشتن به زن و کمالات و خدمات بی پایان او، ارزش گذاشتن به تمام اقشار جامعه است. در اسلام ارزش ویژه ای به زن بخشیده شد و یازده امام را از صلب دخترش رسول خدا قرار داد. پیامبر اسلام با گرمی داشت زنان و به ویژه تکریم دخترش فاطمه نقش مؤثری در باطل کردن سنت های خرافی جاهلیت داشت. پیامبر با سیره رفتاری خویش به زنان همچون مردان ارزش بخشید، چنان که در جریان بیعت، زنان نیز هم پای مردان، با ایشان بیعت کردند. صدق، ایمان، خشوع و صبر و تمام برتری ها و ویژگی ها در دین مبین اسلام، میان مردان و زنان به صورت برابر بیان شده است و این نشان دهنده استعداد و توانایی زنان در رسیدن مراتب والای کمال و قرب الهی است (ویکی فقه)

در فرهنگ فارسی معین، زن در معنی انسان ماده و همسر آمده است. زنی که بدون قانون شرع و عرف با همخانه خود زندگی کرده است شاید زمانی از خواب بیدار شود؛ اما فطرت سرکوب شده او شاید یارای رهایی جستن منجلاب ندارد. این گونه زنان در چنین رابطه هایی پیش از انواع دیگر ازدواج دچار خشونت خانگی می شوند و چنین روابطی زودتر از ازدواج های رسمی و شرعی از هم می پاشد. زن دچار سرگردانی و دوگانگی، شکست و شرمساری می شود. خود را تنها و رها و رانده شده از مردم و جامعه می بیند. هیچ گونه مدافع و برگ زرین سفیدی از ازدواج سفید نمی یابد. در ازدواج سفید آنچه بسیار به چشم می آید احساس عدم امنیت روانی برای هر دو طرف و خصوصاً برای دختران و زنان است. از آنجا که ساختار خلقت و شخصیت زنان بسیار هیجانی، لطیف و براساس ظرایف و پیچیدگی های خاص آنها طراحی شده، این گونه روابط تأثیر مخرب و فاجعه آمیزی بر ذهن و روان آنها بر جای می گذارد. در چنین ارتباطاتی برای فرزندان و بارداری های احتمالی هیچ پیش بینی ای انجام نگرفته و همین امر سبب افزایش فرزندان و کودکان

نامشروع و بدون هویت و شناسنامه و افزایش آمار سقط جنین غیر قانونی و مرگ و میر ناشی از آن می‌شود (صادقی، ۱۳۹۸، ۵۸)

۳-۱. زنان اولین قربانیان و کودکان قربانیان بعدی ازدواج سفید

بعضی معتقدند که این شیوه زندگی یک واقعیت اجتماعی است. مردان تنوع طلب هستند این در حالی است که زنان با امید ازدواج پا به عرصه ازدواج سفید می‌گذارند. با وجود چارچوب‌هایی نظیر مهریه یا شرایط ضمن عقد باز هم زندگی زناشویی پایدار نیست و ممکن است مردان زن و فرزندشان را ترک کنند، ازدواج سفید یک خانواده حبایی است و گرایش به این نوع زندگی تنها اقتصادی نیست، بلکه نوعی فرهنگ است که به کشور ما هجوم آورده است. ازدواج سفید در ایران رسمیت ندارد (صادقی، ۱۳۹۸: ۸۱-۸۰) زن در ازدواج سفید از مهریه، نفقه و ارث محروم است. زن و مردی که با یکدیگر زندگی کنند امکان دارد رابطه بین آنها باعث به دنیا آمدن فرزند شود و چون این ازدواج به ثبت نرسیده است و وجاهت قانونی و شرعی ندارد سرنوشت کودک هم در هاله‌ای از ابهام قرار می‌گیرد و از سایر حقوق بی بهره می‌ماند و قانون هم به دلیل اینکه این ازدواج وجاهت قانونی ندارد هیچ حمایتی از فرزندان این افراد نمی‌کند. چون رابطه این دو غیر قانونی است رابطه بین آنها مطابق قانون جزا، زنا محسوب می‌شود و اگر کمتر از زنا باشد، نامشروع محسوب می‌شود فرزندان حاصل چنین رابطه‌هایی هم فرزندان زنا یا اطفال نامشروع هستند که مطابق قانون مدنی ولدزنا از ارث محروم است. اما ممکن است مطابق قانون مدنی این افراد را الزام به ثبت نام فرزند برای گرفتن شناسنامه کنند اما این فرزندان باز هم از یک سری حقوق شرعی محروم هستند. (حسن‌زاده و حسن‌زاده، ۱۴۰۱: ۶) این ازدواج آسیب‌های اجتماعی و روانی زیادی برای جامعه، طرفین و خانواده آنان ایجاد می‌کند. مهمترین آسیب‌ها عبارت‌اند: کم شدن حس مسئولیت، تحمیل هزینه اضافی بر جامعه برای پرورش فرزندان این ارتباط، کم شدن اعتماد زوجین به یکدیگر، زیاد شدن احتمال طلاق، کم شدن شادی و نشاط زوجین به خصوص زنان، کاهش فرزندآوری، کاهش شانس مادر شدن دختران. (صادقی، ۱۳۹۸: ۸۷)

چون رابطه جنسی در ازدواج سفید زنا محسوب می‌شود بنابراین فرزندان متولد از ازدواج سفید یا خانواده‌های سفید از نظر حقوقی و نسبی در صورت عدم سرپرستی والدین نامشروع آنها، فاقد پشتوانه خواهند بود. در چنین مواردی اغلب زن به خاطر پرهیز از بی‌آبرویی به دنبال اثبات رابطه ابویت فرزند و والد نمی‌رود و حتی اگر ادعا کند که صیغه بوده است در صورت انکار مرد ادعای زن، به خاطر ثبت نبودن قابل اثبات نیست. بارداری‌های ناخواسته و عوارض بهداشتی ناشی از سقط جنین غیر قانونی از تبعات دیگر ازدواج سفید است. در ازدواج سفید سپردن حضانت فرزندان به مادر محتمل‌تر است و زن چه از نظر روانی و چه از نظر حقوقی شکست خورده و بلا تکلیف باقی می‌ماند. (موسی‌زاده و دوستان، ۱۳۹۶: ۸-۷)

همچنین آنها به طلاق شرعی و قانونی نیز اعتقادی ندارند و زندگی خود را بدون توجه به احکام اسلامی خاتمه می‌دهند و به آداب طلاق، داشتن شاهد بر این جدایی و حتی نگه داشتن عده برای زن پس از جدایی از همسر، هیچ پایبندی ندارند. صدمه به آینده دخترانی که از این رابطه خارج می‌شوند: با توجه به فرهنگ سنتی در ایران، در بسیاری مواقع مردان توانایی پذیرش این مسئله را ندارند که همسرشان قبل از ازدواج با آنها با مرد دیگری رابطه داشته است. به همین دلیل احتمال دارد زنی که از ازدواج سفید خارج می‌شود برای ازدواج بعدی به مشکل بر بخورد.

۲. پیشینه پژوهش

آقایی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "واکاوی جرم شناسانه ازدواج سفید با رویکرد جامعه شناختی" با هدف شناخت عوامل گرایش به ازدواج سفید و تبیین جرم شناختی آن با توجه به ابعاد جامعه شناختی آن با روش مبتنی بر رویکرد ترکیبی کمی - کیفی به بررسی پدیده ازدواج سفید پرداخته است. نتایج پژوهش نشان‌دهنده رابطه معنی‌دار و مستقیم ازدواج سفید با عقاید فمینیستی، عدم اعتقاد به هنجارها و اصول مذهبی، شرایط بد اقتصادی و بیکاری، مخالفت با ازدواج سنتی، لذت

طلبی، دوستی با افراد سابقه‌دار در ازدواج سفید، از هم گسستگی خانواده، فقدان کیفرگذاری مستقل برای ازدواج سفید، عدم نظارت همگانی، کسب حمایت برای زنان عدم تعهد و مسئولیت در ازدواج سفید است.

نصرتی و دوستان (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "ازدواج سفید از منظر فقهی و حقوقی" با روش توصیفی - تحلیلی درصد بررسی اهمیت ازدواج سفید در فقه و حقوق است. یافته‌های پژوهش نشان داد که ازدواج سفید همواره به دلیل نداشتن یکی از ارکان ازدواج صحیح شرعی از نظر فقهی و قانونی اساساً ازدواج شمرده نمی‌شود.

جمشیدی و قربانیان آستانه (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "فروپاشی نظام خانواده و ازدواج‌های نوین" وی معتقد است عارضه اصلی مدرنیته همین احساس تنهایی و احساس استقلال فردی افراطی است و همچنین اثبات این نکته است که می‌توان در اوج فشارهای زندگی مادی گرایانه و بدبینی نسبت به یکدیگر می‌توان دیگر تنها نبود و شاد زیست.

همتی حاجی پیرلو و سادات مؤمن (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان "مطالعه تطبیقی نهادهای جایگزین ازدواج دائمی در حقوق ایران و انگلستان" در این پژوهش به تبیین ماهیت و ویژگی‌های هر یک از نهادهای جایگزین ازدواج دائمی، در این دو نظام پرداخته است. نتیجه حاصل نشان می‌دهد که در میان همه نهادهای، ازدواج موقت از امتیازات بیشتری برخوردار است و در هنگام ضرورت می‌تواند جایگزین مناسبی برای ازدواج دائم باشد.

حسن‌زاده (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان "پژوهش در عوامل گرایش به ازدواج سفید" هدف این پژوهش مطالعه علل گرایش به ازدواج سفید می‌باشد و معتقد است با توجه به اختلافات فرهنگی، هر قوم و جامعه‌ای آداب و سنن ویژه‌ای در این امر دارد. ازدواج در لغت به معنای جفت شدن و جفت گرفتن و در اصطلاح علوم، به معنای تنظیم دو به دوی اشیا است.

۳. یافته‌های پژوهش

پیامدهای منفی ازدواج سفید بر سلامت زنان بیشتر از مردان تأثیر دارد. صدمه‌ای که ازدواج سفید چه از نظر جسمی و چه از نظر روحی متوجه زن می‌سازد، بسیار سخت‌تر و زیان‌بارتر از صدمه‌ای است که مردان را دچار می‌کند. مهمترین خواسته زنان از ازدواج، نیاز به داشتن تکیه‌گاه است. معیاری که آنقدر نقش بزرگی در زندگی او ایفا می‌کند که شاید بتواند نیاز به دوست داشتن و دوست داشته شدن را تحت تأثیر قرار دهد. اما در ازدواج سفید موضوع برعکس است. زنی که با یک مرد زندگی غیر قانونی دارد، مدام دچار استرس است و در این میان اگر محبتی هم باشد، این دغدغه همواره ذهن، روح و قلب زن را آزرده می‌کند. او به این باور می‌رسد که تکیه گاهی که برای خود انتخاب کرده، غیر قابل اعتماد است. متأسفانه در این روابط، زنان بیشتر از مردان به طرف مقابل وابسته می‌شوند. اگر در نتیجه این زندگی مشترک، زن باردار شود، عواقب دشوارتری متوجه او می‌شود. زیرا در اکثر موارد مردانی که چنین روابطی دارند، مردان بی‌مسئولیتی هستند و در چنین شرایطی به راحتی زن را ترک می‌کنند در نهایت چنین زنی به فردی مطرود و منزوی تبدیل می‌شود که گاهی برای تأمین هزینه‌های زندگی مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد و در برخی موارد نیز به مواد مخدر و قرص‌های روان گردان روی می‌آورد.

زندگی آینده چنین زنانی بسیار مشقت‌بار و سخت است. (مرکز مشاوره مجیب، ۱۳۹۹) یکی از بزرگترین علت‌هایی که خانواده‌ها به ازدواج سفید تن در می‌دهند به این خاطر است که از بار مسئولیت خود کم کنند؛ "در ازدواج سفید به خاطر اینکه هیچ کجا سندی مبنی بر زن و شوهری ثبت نشده است به همین خاطر خیلی راحت این دختر و پسر می‌توانند رابطه خود را پایان بدهند بدون اینکه اتفاقی افتاده و کسی از کسی انتظار و توقعی داشته باشد و به همین خاطر در این دوره و زمانه چه چیزی بهتر از این اتفاق؟" در برخی کشورها این نوع ازدواج نوعی قدرت به زن داده می‌شود. دلیل اصلی ظهور پدیده ازدواج سفید نبود مسئولیت‌پذیری حداقل در یک طرف از رابطه است و در چنین روابطی افراد مسئولیت عملکرد خود را بر عهده نمی‌گیرند. چنین عاملی می‌تواند در تداوم زندگی مشترک تأثیر بسیار زیادی داشته باشد این در حالی است که اکنون فضای ازدواج مناسب نیست و افراد به علت مشکلاتی مانند مسائل اقتصادی تمایل به ازدواج و رفتن زیر یک سقف را ندارند. عواملی همچون تهاجم فرهنگی، کم‌رنگ شدن باورهای مذهبی و اخلاقی، ضعیف شدن پیوندهای خانوادگی، سنت‌های

غلط ازدواج، هزینه‌های کمرشکن اقتصادی، تنوع طلبی جوانان، قوانین و شرایط دشوار و زائد عقد و طلاق باعث شده برخی از جوانان به این سمت گرایش پیدا کنند (جمشیدی، ۱۳۹۶: ۱۱۱) بیشتر افرادی که به این شیوه زندگی روی آورده بودند یا مهاجرین شاغل و یا دانشجویان دارای زیست دانشجویی بودند.

۱_ تحصیلات انتخاب‌کنندگان این نوع زندگی مشترک گروه دوستان و دانشجویی، همکاری در محل اشتغال و فضای مجازی بوده است.

۲_ حدود نیمی از مردان قصد نداشتند در آینده ازدواج رسمی داشته باشند. در ازدواج سفید درصد بالایی از زنان امید دارند که ازدواج سفید آنها در آینده به ازدواج رسمی ختم شود؛ این در حالی است که درصد بالایی از مردان قصد ندارند تا در آینده ازدواج رسمی داشته باشند. برای درصد بالایی از این افراد مسئله بکارت اهمیت ندارد و تنها برای درصد کمتری از آنها اعتقاد به این مسئله وجود دارد.

۳_ تولد کودکان بی هویت، سقط جنین و استرس پنهان ماندن رابطه؛ رنگ باختن کلیشه‌های جنسیتی، استقبال جوانان طبقه متوسط، عدم پیگیری قانونی در صورت بروز خشونت، تولد کودکان بی هویت، تک سرپرستی و سقط جنین، تنگ شدن حلقه انتخاب افراد برای ازدواج و کاهش نرخ ازدواج و بار روانی ناشی از، از دست دادن باکری برای زنان از دیگر پیامدهای این نوع ازدواج بوده است (صادقی، ۱۳۹۸: ۷۷-۷۴) همچنین با توجه به فرهنگ سنتی در ایران، در بسیاری مواقع مردان توانایی پذیرش این مسئله را ندارند که همسرشان قبل از ازدواج با آنها با مرد دیگری رابطه داشته است. به همین دلیل احتمال دارد زنی که از ازدواج سفید خارج می‌شود برای ازدواج بعدی به مشکل بر بخورد.

۱-۳. نتایج نظرسنجی ازدواج سفید

در این نظرسنجی که در سال ۱۴۰۱ انجام شده ۲۲ درصد از پاسخ دهندگان شخصاً تجربه ازدواج سفید داشته‌اند. ۲۳ درصد از پاسخگویان زن و ۷۵ درصد مرد بوده‌اند و ۲ درصد گزینه سایر را در مورد جنسیت خود برگزیده‌اند. میانگین سنی پاسخ دهندگان ۳۴ سال بوده است. ۹۶ درصد پاسخ‌دهندگان در مناطق شهری و ۴ درصد در منطق روستایی ساکن بودند.

۲-۳. پیامدهای منفی ازدواج سفید

ازدواج سفید ازدواج بی‌قاعده‌ای است که افراد متمایل به این نوع روابط شده که بی بند و باری از وجود و ظاهر آنان مشهور است مبتلایان به آن تمایلی به پذیرش قواعد فردی و اجتماعی حاکم بر ازدواج رسمی ندارند. این نوع ازدواج هیچ گونه ثبت رسمی و حضور شهودی در آن دیده نمی‌شود و اثبات اصل و نسب معضلی پیچیده است. مرد و زن وظیفه و تعهد نسبت به یکدیگر ندارد و هر زمان اراده کنند از یکدیگر جدا می‌شوند و فرزندشان را ترک می‌کنند در این نوع زندگی هر کس سهم خودش را دارد و در صورت جدایی طرفین می‌توانند اموال خود را برداشته و آواز رفتن نمایند. از دیگر پیامدها می‌توان خشونت، اضطراب، مخفی کاری، پرخاشگری، عدم تعادل روحی و روانی، شیوع بیماری ایدز، تعارض و تنش جای خود را به عشق و علاقه زودگذر می‌دهد. (صادقی، ۱۳۹۸: ۵۷-۵۶)

الف: خشونت خانگی

بچه‌های زیادی در سراسر جهان در نتیجه ازدواج‌های سفید به دنیا می‌آیند، فقط به خاطر اینکه مادران بسیاری از ترس خشونت‌های خانگی و کودک‌آزاری تن به ازدواج رسمی ندادند. اما میزان این خشونت‌ها در ازدواج‌های سفید نه تنها کمتر نیست بلکه میزان مشاجراتی که به خشونت‌های فیزیکی تبدیل شده است در ازدواج‌های سفید دو برابر ازدواج‌های رسمی بوده است. یکی از علت‌های آن این است که این زوج‌ها به طور متوسط جوان‌تر هستند و تحصیلات کمتری دارند. اما این مسئله که زوج‌هایی که وارد ازدواج سفید می‌شوند قصد تبدیل آن به ازدواج رسمی را دارند یا نه اهمیت بسیاری دارد. نامزدهایی که با هم زندگی می‌کنند تمایل کمتری به مشاجرات خشونت‌آمیز نشان می‌دهند. زنانی که با مردی که هیچ تصمیمی برای ازدواج رسمی با آنها ندارند هم خانه می‌شوند تا حد زیادی در معرض خشونت قرار دارند. سلامت زنانی که ازدواج رسمی می‌کنند به

مراتب بالاتر از دسته‌ای است که فقط با مردی هم خانه می‌شوند. برخی محققان اعتقاد دارند که تعهد در رابطه و به طرف مقابل خشونت را کاهش می‌دهد.

ب: رابطه جنسی

رابطه جنسی یکی از مهمترین اصول در معامله ازدواج سفید است. طبق تحقیقی که در سال ۱۹۹۲ انجام گرفت، زوج‌هایی که ازدواج سفید دارند و به طور متوسط هفت مرتبه در ماه و تقریباً یک مرتبه بیشتر از زوج‌هایی که ازدواج رسمی کرده‌اند، با هم رابطه جنسی دارند؛ اما احتمال اینکه زوج‌هایی که ازدواج سفید کرده‌اند فقط با همسر خود ارتباط جنسی برقرار کنند بسیار کمتر از زوج‌هایی است ازدواج رسمی داشته‌اند، هر چند اکثر آنها می‌گویند که از طرفشان چنین انتظاری دارند. در یک تحقیق مشخص شد که آمار زنانی که در ازدواج رسمی به شوهرانشان خیانت می‌کنند ۴ درصد آنها که در ازدواج سفید این کار را می‌کنند ۲۰ درصد و آنها که در روابط دوستی این کار را می‌کنند ۱۸ درصد است. طبق آمار زنان پس از ازدواج رسمی تغییر رفتاری قابل توجه داشته و تمایل آنها برای برقراری ارتباط جنسی با مردی جز همسرشان بسیار پایین می‌آید.

ج: کارهای خانه

زنانی که با مردی زندگی می‌کنند باید خانه‌داری بسیار بیشتر نسبت به زنانی که تنها یا با زنان دیگر زندگی می‌کنند انجام دهند. در تحقیقی که اخیراً انجام گرفته است مشخص شد که با در نظر گرفتن وجود فرزندان و شخصیت همسرانشان، زنان ازدواج کرده ۱۴ ساعت بیشتر از مردان ازدواج کرده و به کار خانه مشغولند و این آمار برای زنانی که بدون عقد رسمی با مردی زندگی می‌کنند ۱۰ ساعت است بسیاری از اقتصاددانان نیز عنوان می‌کنند که مردان با صرف زمان بیشتر برای کار بیرون از خانه و کسب درآمد و تقسیم آن با همسرانشان، زحمات همسر خود در خانه را جبران می‌کنند اما این در حالی است که در ازدواج سفید، مرد که بیرون از خانه کار می‌کند، تعهدی برای تقسیم درآمد خود با زن ندارد و این یعنی زنانی که ازدواج سفید کرده‌اند، بدون هیچ مزد دریافتی در خانه زحمت می‌کشند.

د: ثروت

مرد و زنی که ازدواج رسمی می‌کنند، نه تنها سرنوشتشان بلکه اموالشان نیز به هم گره می‌خورد. آمار و ارقام نشان می‌دهد که آن دسته از زوج‌هایی که به جای ازدواج رسمی و قانونی، ازدواج بدون عقد رسمی را انتخاب می‌کنند، در طول زمان ثروت کمتری را اندوخته می‌کنند زیرا اغلب تحت حمایت مالی خانواده‌ها قرار نگرفته و درآمدهای کسب شده از هر دو طرف نیز برای خانواده هزینه یا پس‌انداز نمی‌شود و این می‌تواند برای بچه‌هایی که ممکن است از چنین والدینی بدنیا بیایند، جای نگرانی داشته باشد.

ه: سلامت احساسی

ذات ازدواج برای طولانی مدت است. زوج‌های ازدواج کرده زندگی زناشویی خود را بسیار محکم‌تر و با ثبات‌تر از زوج‌هایی می‌بینند که ازدواج سفید کرده‌اند؛ و زمانی که دو طرف تصور کنند که احتمال شکست ارتباطشان وجود دارد، تأثیری بسیار منفی بر روحیه آنها خواهد داشت. نتیجه آن: سلامت روانی در زوج‌هایی که ازدواج سفید کرده‌اند درمقایسه با آنهايي که ازدواج رسمی کرده اند بسیار ضعیف‌تر است. این زوج‌ها به مراتب افسرده‌تر بوده و سطح رضایت از زندگی بسیار پایین‌تری نیز دارند. اینکه زندگی آنها ممکن است خیلی زود بر هم بخورد، فشار عصبی سنگینی هم بر مرد و هم زن خواهد داشت و به همین دلیل است که علائم افسردگی به شدت در این افراد به چشم می‌خورد.

و: طلاق و جدایی

معمولاً همه تصور می‌کنند که با هم زندگی کردن در یک زندگی آزمایشی به دو طرف نشان می‌دهد که ازدواجشان به چه شکلی می‌تواند باشد و یا اطلاعاتی که از چنین زندگی آزمایشی از همدیگر به دست می‌آورند می‌توانند انتخاب درست‌تری داشته باشند. آمار نشان می‌دهد که دلیلی که اکثر این زوج‌ها برای ازدواج سفید ارائه می‌دهند این است که بفهمند به اندازه

کافی با هم سازگار هستند که ازدواج کنند یا خیر. شاید تعجب‌آور باشد که برخلاف باور عموم، احتمال طلاق و شکست رابطه در زوج‌هایی که قبل از ازدواج رسمی با هم زندگی می‌کرده‌اند بسیار بالاتر است. تحقیقات نشان می‌دهد که آنهایی که تصمیم به ازدواج سفید می‌گیرند ویژگی‌هایی دارند که راضی به ازدواج سفید می‌شوند و همین مسئله نشان می‌دهد که به درد ازدواج نمی‌خورند. تنها وجه اشتراک آنها با زوج‌های قانونی، ارتباط جنسی و زندگی کردن زیر یک سقف است.

مشخص است که زنان و مردانی که تصمیم به چنین زندگی زناشویی می‌گیرند، تفاوت عمده‌ای با آنها که ازدواج رسمی را پیش می‌گیرند، دارند. همین موجب بالاتر بودن میزان جدایی آنهاست؛ اما تأثیرات منفی ازدواج سفید فقط به این محدود نمی‌شود. چنین زندگی زناشویی فرد را دچار مشکلات سلامتی احساسی کرده و او را از جامعه، مذهب، خانواده دور خواهد کرد.

(صادقی، ۱۳۹۸: ۴۱-۳۷)

ز: عدم تعهد

خیلی‌ها معتقد هستند تعهد به یک کاغذ سفید نیست و خیلی از زن و شوهرها هم به یکدیگر خیانت می‌کنند پس اگر دو نفر یکدیگر را دوست داشته باشند حتی بدون ازدواج هم متعهد می‌مانند. برگه رسمی ازدواج تضمینی برای خیانت ندیدن نیست، این انتخاب درست افراد است که از او حفاظت می‌کند.

ح: از دست دادن همه چیز در یک چشم به هم زدن

در ازدواج سفید افراد و شریک عاطفی‌شان در یک چشم به هم زدن می‌توانند همه چیز را از دست بدهند و از هم جدا شوند! این اتفاق در ازدواج رسمی به راحتی اتفاق نمی‌افتد. ازدواج رسمی این امکان را به افراد می‌دهد که برای جدایی در لحظه و هیجانی تصمیم نگیرند چون عواقب خواهد داشت! اما در ازدواج سفید افراد می‌توانند بارها قهر کنند، رابطه را تمام کنند، مجدد به یکدیگر بازگردند و ... به همین راحتی در یک چرخه آسیب‌زا قرار گیرند.

ط: نداشتن چشم‌اندازی از آینده

یکی از اصول اصلی و مهم ازدواج رسمی این است که افراد و همسرانشان برای آینده برنامه‌ریزی می‌کنند. اما در یک ازدواج سفید چنین چیزی به راحتی امکان‌پذیر نیست! جامعه و خانواده افراد را به رسمیت نمی‌شناسند، اگر قرار باشد خانواده شریک عاطفی‌شان برنامه‌ای داشته باشند افراد در آن در نظر گرفته نمی‌شود.

ی: امکان سوءاستفاده

متأسفانه خیلی در خیلی از موارد ازدواج سفید تنها یک سوءاستفاده برای برقراری رابطه جنسی و یا بهره بردن مزایای داشتن یک شریک عاطفی است، شریک عاطفی که توقعی نداشته باشد و به محض داشتن توقع سرمایه‌گذاری عاطفی دو طرفه کنار گذاشته می‌شود! شاید تصور کنید سوءاستفاده در ازدواج سفید فقط شامل خانم‌هاست، اما اینطور نیست.

ک: استرس و اضطراب

افراد به دلایل مختلفی در ازدواج سفید استرس و اضطراب را تجربه می‌کنند. پنهان کردن رابطه از دیگران و خانواده، ترس از مشکلات قانونی، ترس از تمام شدن رابطه، باج‌دهی عاطفی، ترس از بارداری ناخواسته و ... همه از افراد انرژی روانی می‌گیرند و می‌توانند مضطربشان کنند.

ل: از بین رفتن امیدها

متأسفانه برخی از افراد، به خصوص دخترها به این امید وارد ازدواج سفید می‌شوند که شاید در آینده این رابطه به یک ازدواج رسمی و قانونی تبدیل شود. در صورتی که خیلی از اوقات چنین اتفاقی نمی‌افتد و فردی که از ابتدا حاضر نبوده مسئولیت رابطه را بپذیرد هرگز زیر بار این تعهد نخواهد رفت. (مرکز مشاوره همیار عشق، ۱۴۰۱) همچنین در عقد ازدواج دائم (نکاح دائم) هزینه‌های زندگی بر عهده شوهر می‌باشد اما در ازدواج سفید این موضوع کاملاً تابع توقعات دو طرف می‌باشد. رابطه مالی زن و مرد در ازدواج سفید همانند دو دوست می‌باشد که ممکن است هزینه‌هایی برای یکدیگر بکنند و عوض آن را طلب کنند

یا نه. هر هزینه مالی که رابطه مالی زن و مرد در ازدواج سفید برای یکدیگر انجام می‌دهند در صورتی که قصد هدیه کردن به یکدیگر را نداشته باشند قابل پس گرفتن می‌باشد ضمناً اگر در زندگی مشترک وسیله‌ای خریده باشند با اثبات مالکیت قابل پس گرفتن می‌باشد. (حسن زاده و حسن زاده، ۱۴۰۱: ۵)

۳-۳. پیامدهای مثبت ازدواج سفید

ازدواج سفید دارای پیامدهای مختلفی است. پیامدهای مثبت آن به شرح ذیل است:

الف- جدایی اغلب بدون مشکل و بی غل و غش انجام می‌گیرد. چون زنان دیگر توقع مهریه، نفقه، اجرت‌المثل و غیره از طرف مقابلشان را ندارند و همچنین مردان نیز برای فرار از همه اینها نیاز نیست اموالشان را البته اگر داشته باشند به نام دیگران کنند.

ب- در این ازدواج چون مردان اغلب طفل را نمی‌پذیرند پس بدون مشکل حضانت و همه مسئولیت طفل با مادر خواهد بود البته اگر او نیز بخواهد.

پ- زنان در این ازدواج لازم نیست عده نگه دارند پس زنان نیز همانند مردان می‌توانند فوراً وارد رابطه شوند و می‌شود گفت عدالت در این مورد اجرا می‌شود.

ت- این مردان اغلب با شعورتر و پاک‌تر از مردان سنتی و به قول خودشان باغیرت هستند و زنان خود را اذیت و آزار نمی‌دهند و یا نمی‌کشند چون می‌دانند هر وقت بخواهند می‌توانند جدا شوند و صاحب زن نیستند.

ث- در این نوع ازدواج طرفین می‌توانند بین خودشان توافق و برنامه‌ریزی کنند در مورد هزینه‌ها، ارث، تولد فرزند و غیره البته اگر این ازدواج طولانی مدت شود.

ج- حدوداً نصف جمعیت جهان و ایران بانوان هستند که با کنار گذاشتن یا تحقیر کردن نصف جامعه نمی‌توان جامعه سالم و ایده آلی از هر نظر داشت. در ازدواج سفید مانند ازدواج دائم باکره بودن اهمیت ندارد. باکره بودن چیزی که در لحظه به ذهن می‌آید بانوان هستند اما آیا آقایان باکره بودن یا نبودنشان مهم نیست در حالی که دیگر تشخیص آن نیز از نظر علمی ممکن است. چه کسان یا چه قوانینی این را در عرف و قانون جامعه جا انداخته‌اند که تنها بانوان قبل از ازدواج لازم است برای باکره بودن معاینه شوند ولی مردان نه. البته درست است که از اهمیت آن امروزه خیلی کاسته شده اما باز هم برخی خانواده‌های به عقیده خودشان سنتی هنوز به انجام آن پافشاری می‌کنند. غافل از اینکه این عمل دقیقاً ضد انسانی و ضد حریم خصوصی بانوان است.

۴. مبانی ازدواج سفید^۱

ازدواج رابطه‌ای حقوقی و عاطفی است که با عقد بین زن و مرد حاصل می‌شود و به آنها حق می‌دهد با یکدیگر زندگی کنند و مظهر بارز این رابطه، حق تمتع جنسی است. ازدواج سفید برگرفته از معادل فرانسوی آن به معنای ازدواجی ناتمام یا غیر کامل است (آقایی، ۱۳۹۸: ۱۲۱) عبارت ازدواج سفید ترکیبی از کلمه «زدواج» و «سفید» است که تجزیه آن زیباست و برای کسی که معنی ترکیبش را نداند، جذاب است و یک ازدواج ساده، صمیمی و زیبا را به ذهن می‌آورد و مخاطب نا آگاه با خواندن عناوین پیرامون آن دچار نقص می‌شود. اما در واقع الفاظ و مفهوم آن دلالت بر زندگی مشترک بدون ازدواج دارد که تعهد و استحکام در آن نیست و دو طرف خود را در برابر هم پایبند و مسوول نمی‌دانند و سوءاستفاده در آن زیاد است. ریشه ی عبارت سازی "ازدواج سفید" نوعی حرمت‌زدایی از جامعه و عادی کردن نوعی رابطه‌ی نا متناسب با فرهنگ دینی ایرانی است که برای دور کردن افراد جامعه از سبک زندگی اسلامی ایرانی تلاش می‌کند و مشروعیت اجتماعی و حقوقی ندارد. زندگی دختر و پسر زیر یک سقف بدون عقد نکاح ممکن است یا اهدافی مانند برآوردن نیازهای عاطفی و روانی یا جنسی باشد ولی نمی‌توان آن را ازدواج نامید. برخی معتقدند که زندگی به صورت هم باشی (ازدواج سفید) مانند صیغه

^۱. White Marriage

طولانی مدت است و لازم نیست در برابر آن نگرانی وجود داشته باشد. این دیدگاه قابل دفاع نیست، زیرا ازدواج یک عقد است و نیاز به دو اراده و دو قصد برای تحقق آن دارد. چیزی که از آن به زندگی مشترک زن و مرد به همراه روابط جنسی بدون ازدواج یاد می‌شود در فرهنگ آکسفورد "Cohabitation" یعنی "همباشی" آمده است. یعنی حتی فرهنگ غرب نیز این رابطه را ازدواج نمی‌داند و "همباشی" تعریف می‌کند. همچنین واژه "White Marriage" به ازدواج رسمی در کلیسا که در آن عروس لباس سفید می‌پوشد گفته می‌شود (موسی‌زاده و دوستان، ۱۳۹۳: ۲-۳) همچنین نام ازدواج سفید به احتمال زیاد ریشه در سفید بودن ملحفه شب اول ازدواج است (آقایی، ۱۳۹۸: ۱۲۱)

۱-۴. مبانی تاریخی ازدواج سفید در ایران

نخستین بار در سال ۱۳۹۱ مرتضی طلائی، رئیس کمیسیون فرهنگی و اجتماعی شورای شهر تهران از شکل‌گیری خانه‌هایی در "شمال و جنوب تهران" خبر داد که در آنها دختران و پسران بدون ازدواج رسمی با یکدیگر زندگی می‌کنند. به عقیده او، برخورد قهری با این موضوع، راه به جایی نخواهد برد. اما باید به آن به صورت آسیب اجتماعی نگریست. در سال‌های جاری، بار دیگر این موضوع در روزنامه‌ها و رسانه‌ها مطرح شد و منابع از افزایش ازدواج سفید خبر می‌دادند. این در حالی است که به دلایل سنتی و مذهبی، هنوز پژوهش رسمی و جدی در مورد این ازدواج صورت نگرفته است تا بتوان آمار دقیقی از میزان این نوع ازدواج و نکات نهفته آن کسب کرد. علاوه بر این، افرادی که این نوع ازدواج را انتخاب می‌کنند همگی یک طبقه اجتماعی و سنی خاصی را تشکیل نمی‌دهند. این نوع ازدواج، هم در میان جوانان و هم میانسالان (حتی بدون آگاهی خانواده) صورت می‌گیرد. به همین دلایل، ریشه‌یابی ازدواج سفید، چندان راحت نیست. بسیاری از منابع و افراد دلایل اقتصادی را عامل این اتفاق می‌داند. اما نمی‌توان همه سهم را به عوامل اقتصادی داد (موسی‌زاده و دوستان، ۱۳۹۶: ۳) و از اولین واکنش‌ها به این سبک جدید زندگی در سال ۱۳۸۸ در قالب طرح امنیت اجتماعی نیروی انتظامی برای سازماندهی خانه‌های مجردی در مرکز شهر تهران بروز کرد. از نظر مراجع انتظامی، این خانه‌ها محل تجمع منحرفان و مجرمان و افراد محل نظم اجتماعی بودند و احیای نظم اجتماعی در آن مناطق مستلزم کنترل این خانه‌ها بود. تأثیر این شیوه زندگی بر بازار مسکن پای شورای شهر را هم به میان کشید. شناسایی مناطق خاصی از تهران که هزینه‌های سکونت در آنها سامان دادن به چنین روابطی را ممکن می‌ساخت از نشانه‌های وجود و گسترش آن بود. (صادقی، ۱۳۹۸: ۱۰)

۲-۴. مبانی فقهی ازدواج سفید

در اسلام ازدواج قانونی و شرعی قابل قیاس با ازدواج سفید نیست. ازدواج سفید با ازدواج موقت نیز هیچگونه قرابتی ندارند. (صادقی، ۵۹) هیچ فقیه و حقوقدانی نگفته است که ازدواج با رضایت باطنی کفایت می‌کند ازدواج بدون لفظ، قانونی و مجاز نیست و حتماً لفظ باید باشد. نکاح معاطاتی ازدواجی است که با قصد انشا زوجیت شرعی، به واسطه فعلی که عرفاً و با صراحت دلالت بر نکاح کند، انشا عقد صورت می‌گیرد. همه یا اکثر مراجع تقلید در زناشویی اتفاق نظر دارند که تنها رضای بودن زن و مرد کفایت نمی‌کند. در اینجا به نظرات و فتوای برخی فقهای معاصر اشاره می‌شود.

۱_ آیت‌الله سیستانی

در توضیح المسائل سیزده مرجع در ذیل مسئله ۲۳۸۲ می‌فرماید: در زناشویی چه دائم و چه غیر دائم باید صیغه خوانده شود و تنها رضای بودن زن و مرد کافی نیست.

۲_ آیت‌الله مکارم شیرازی

پرسش: عده‌ای از دختران و پسران نامحرم با اعتقاد به اینکه رضایت قلبی جهت ازدواج دائم یا موقت کافی است و نیازی به خطبه عقد نمی‌باشد اقدام به زندگی مشترک در کنار هم و برقراری روابط زن و شوهری بدون عقد شرعی می‌نمایند؛ لطفاً نظر مبارکتان را در مورد این کار که در اصطلاح برخی به ازدواج سفید نام گرفته است. در سوالات ذیل مرقوم فرمایید . آیا صرف رضایت دختر و پسر نامحرم برای زندگی در کنار هم به معنای محرومیت بوده و کفایت از صیغه عقد دائم و یا موقت می‌کند؟

پاسخ: بدون شک رضایت قلبی کافی نیست و چنین ارتباطی، ارتباط نامشروع است و به عقیده ما نام ازدواج بر آن صحیح نیست خواه سفید باشد یا سیاه.

۳_ آیت‌الله شبیری زنجانی

پرسش: نظر به اینکه اخیراً عده‌ای از دختران و پسران تحت عنوان ازدواج سفید به همبازی پرداخته و عده‌ای از آنان این باور را دارند که چون طرفین رضایت دارند لذا همین رضایت قلبی کفایت از خطبه ازدواج دائم یا موقت دارد، خواهشمند است دیدگاه شرع مقدس را در این گونه موارد بیان فرمایید .

الف_ آیا صرف رضایت دختر و پسر برای بودن با یکدیگر به مفهوم جاری شدن محرمیت و زوجیت است و یا خواندن خطبه عقد دائم یا موقت ضروری است؟

ب_ در صورتی که جاری شدن خطبه عقد ضرورت دارد آیا این ضرورت دارد آیا این ضرورت برای زوجیت دائم است یا برای زوجیت موقت نیز خواندن خطبه ضرورت دارد و رضایت قلبی مکفی نیست؟
پاسخ: فارغ از سایر شرایط، در ازدواج دائم و موقت، خواندن صیغه لازم است.

۴_ آیت‌الله سبحانی

رفاقت دختر و پسر برای آزمایش اخلاق سؤال ۱۲۵۷، آیا رفاقت و دوستی دختر و پسر در ظرفی از زمان صرفاً به عنوان آزمایش اخلاق و تفکر که شاید گاهی همراه با طنز و شوخی نیز جایز است؟
پاسخ: این نوع رفاقت‌ها سرانجام خوبی ندارد و طنز و شوخی نیز جایز نیست و " اخدان " در قرآن کریم ناظر به این موضوع است و الله العالم .

سؤال: آیا صرف رضایت دختر و پسر برای بودن با یکدیگر به مفهوم جاری شدن محرمیت و زوجیت است و یا خواندن خطبه عقد دائم یا موقت ضروری است؟

پاسخ: ازدواج سفید همان ازدواج معاطاتی است و شرعاً کافی نیست و باید اگر باکره است با اذن پدر عقد خوانده شود و مهریه معین شود متأسفانه موضوعی که شبیه زنا رایگان است نام ازدواج به خود گرفته است (صادقی، ۱۳۹۸: ۶۳-۶۱) همچنین با دقت در کتب فقهی و حقوقی به خوبی روشن می‌شود که واژه ازدواج با نکاح یکی دانسته شده است اکثر فقها تعریفی بر نکاح و ازدواج ارائه نکرده‌اند؛ ممکن است علت این سکوت روشن بودن مفهوم نکاح بوده است. علامه حلی در تحریر الاحکام می‌نویسد: " اقرب به واقع آن است که نکاح در معنای عقد حقیقت است و در معنای وطی مجاز است " (نصرتی و دوستان، ۱۴۰۰: ۹۱) اسلام به عنوان کامل‌ترین دین الهی، تمامی جوانب را در نظر گرفته و برای هر یک از ابعاد زندگی بشر تدبیری اندیشیده است که موجب پویایی این دین و انطباق آن با تغییرات مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... می‌گردد. به عبارت دیگر، از خصوصیات دین مقدس اسلام این است که همیشه بر حاجات ثابت انسان مهر ثابت زده است، اما حاجت‌های متغیر را تابع حاجت‌های ثابت قرار داده و این اعجاز است که در ساختمان دین به کار رفته. (همتی حاجی پیرلو و سادات مؤمن: ۸۸)

۳-۴. مبانی ازدواج سفید در نظام حقوقی ایران

در این که هم باشی ازدواج نیست تردیدی نیست و در فرضی که با رضایت دو طرف همراه با قصد واقعی آنها بتوان با جاری کردن صیغه‌ی عقد در قالب نکاح دائم قرار داد در صورت عدم ثبت آن در دفاتر اسناد رسمی، قانونی نیست و مطابق ماده‌ی ۶۴۵ قانون مجازات بر زوج، مجازات تعزیری تا یکسال حبس مقرر شده است و در ماده ۲۱ قانون حمایت از خانواده مصوب ۱۳۹۱ ثبت نکاح موقت در صورت بردار شدن زوجه با توافق دو طرف در هنگام انعقاد نکاح موقت یا درج به صورت شرط ضمن عقد الزامی شده است. بنابراین اگر افرادی صرفاً به صورت توافقی این نوع زندگی مشترک را انتخاب کنند، چنین توافقی برخلاف نظم عمومی، اخلاق حسنه و نامشروع است که از حیث ارتکاب عمل نامشروع و فعل حرام مطابق ماده‌ی ۶۳۷ قانون مجازات قابل تعقیب و مجازات خواهد بود و فرزند حاصل از آن نامشروع تعریف می‌شود که از حقوق اجتماعی از جمله

تحصیل و شناسنامه محروم خواهد بود و از والدین طبیعی خود ارثی نخواهند برد و همسرش مستحق دریافت نفقه نخواهد بود و نباید انتظار داشت قانون برای هر ناهنجاری، یک لباس قانونی بپوشاند و در این زمینه، خلأ قانونی نداریم. از لحاظ قانونی ازدواج متعه پیش‌بینی شده است. (موسی‌زاده و دوستان، ۱۳۹۶: ۷) قانون مجازات نیز با استناد به شرع مبین اسلام هرگونه رابطه غیرشرعی فی مابین زن و مرد، اعم از زنا و مادون زنا را ممنوع و برای آن مجازات تعیین کرده است. این مجازات‌ها در کشورهای غربی موضوعیتی نداشته و این پدیده نیز جرم نیست، اما در ایران نه تنها این پدیده، پدیده‌ای مجرمانه است. بلکه برای آن مجازات از انواع حد و تعزیر در نظر گرفته شده است لذا دختران و پسران ایرانی الگو برداری کاملاً غلطی از این سبک زندگی غربی داشته و دارند (حسن‌زاده و حسن‌زاده، ۱۴۰۱، ۶) در صورت اثبات حکم زنا ۹۹ ضربه شلاق به عنوان مجازات قانونی برای افراد در نظر گرفته می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در برخی کشورهای اروپایی و غربی ازدواج سفید به رسمیت شناخت می‌شود و زن و مرد بعد از شروع زندگی مشترکشان می‌توانند حق و حقوق قانونی برای این هم‌خانگی داشته باشند، هم زن هم مرد در ازدواج سفید در کشوری که این موضوع پذیرفته شده است نسبت به زندگی مشترکشان، هزینه‌ها، فرزند حاصل از این ازدواج و خیلی موارد مهم دیگر متعهد و مسئول هستند، اما در ایران چنین مسئولیتی متوجه هیچ یک از طرفین نیست و اگر در این ازدواج فرزندی به دنیا بیاید طبق ماده ۱۱۶۷ قانون مدنی نسب بین فرزند و پدر برقرار نمی‌شود و طفل به پدر خود منتسب نمی‌شود، اما نسبت به مادر و فرزند برقرار می‌شود و این یعنی فرزند دنیا آمده و تمام مسئولیت‌هایش روی دوش زن است بدون هیچ حق و حقوق قانونی و این فرزند حتی از پدر خود ارثی هم نمی‌برد هر چند در شرایط خاص می‌توانند برای او به نام پدر و مادر شناسنامه بگیرند. این موضوع نه تنها از لحاظ حقوقی بلکه فرهنگی و اجتماعی هم در ایران پذیرفته شده نیست، و دو طرف به خصوص خانم ممکن است برچسب‌های مختلفی به خاطر پذیرش چنین ازدواجی بخورد و حتی مورد شماتت و سرزنش قرار گیرد! در صورتی که در غرب چنین دیدگاهی وجود ندارد و زن و مرد می‌توانند به راحتی از ازدواج سفیدشان نزد همه صحبت و آن را اعلام کنند. وقتی در غرب ازدواج سفید اتفاق می‌افتد دو نفر رسماً هم خانه می‌شوند، خانواده‌هایشان از نقل مکان آنها به خانه مشترک باخبر هستند و همه از ارتباط عاطفی آنها با خبرند، در ایران اما نقل مکان به صورت رسمی اتفاق نمی‌افتد و اغلب پنهانی با یکدیگر زیر یک سقف وقت می‌گذارند. امید است روزی در کشور ما نیز مانند کشورهای اروپایی و آمریکایی ازدواج سفید به رسمیت شناخته شود و قانونگذاران قوانینی را که بر زوجین در ازدواج رسمی تصویب کردند برای زوجین ازدواج سفید هم قائل شوند، تا پیامدهای گاهاً سخت ازدواج سفید بر بانوان و فرزندانشان (که نه حاصل زنا بلکه اکثراً حاصل عشق «تحمیل نشود» یعنی جدایی دین از قانون)

پیشنهادها

برطبق ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی اصلاحیه ۱۳۶۱ که ملتزم به ضرورت اذن ولی در ازدواج دختر باکره می‌باشد، می‌تواند یکی از علت‌هایی باشد که اغلب دختران به ازدواج سفید روی می‌آورند. چنانکه دین اسلام دینی متعادل در اکثر موارد است بنابراین اگر دختران بالای ۱۸ سال قادرند مسئولیت اموالشان را برعهده بگیرند یا برای رأی دادن در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس مجاز می‌باشند پس آیا بهتر نیست برای سلامت روان و احترام به فهم و شعور دختران این سرزمین در ازدواج نیز استقلال کامل داده شود تا بهانه‌ای برای انواع دیگر ازدواج‌ها آفریده نشوند.

همچنین بر طبق ماده ۱۱۶۷ قانون مدنی که در مورد نسب بین پدر و فرزند است، از آنجا که علم ژنتیک بسیار پیشرفت کرده و آزمایش DNA برای اثبات نسب وجود دارد پس قانون برای حمایت از فرزندان و مادرانشان مانع فرار از مسئولیت این به اصطلاح پدران شود تا از بار سنگین ولدزنا به این اطفال را که زنان و مردان آینده جامعه هستند برهانند.

منابع

۱. آقایی، مجید. (۱۳۹۸). **واکاوی جرم شناسانه ازدواج سفید با رویکرد جامعه شناختی**. پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، ۷ (۱۶)، ۱۴۵ - ۱۱۳.
۲. پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، ۹ (۲۵)، ۹۳ - ۶۵.
۳. جمشیدی و قربانیان آستانه. (۱۳۹۶). **فروپاشی نظام خانواده و ازدواج های نوین**. چاپ: ۱، انتشارات: جمشیدی، تهران.
۴. حسن زاده و حسن زاده. (۱۴۰۱). **بررسی ازدواج سفید در حقوق موضوعه ایران**. مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق، ۶، ۱۲۵ - ۱۱۷.
۵. حسن زاده، محمد جواد. (۱۴۰۰). **پژوهش در عوامل گرایش به ازدواج سفید**. ششمین کنفرانس علمی رهیافت های نوین در علوم انسانی ایران، ۶، ۱۱ - ۱.
۶. صادقی، محمد جواد. (۱۳۹۸). **ازدواج سفید یا هم باشی سیاه**. چاپ اول: ۱۳۹۸. ناشر: خراسان رضوی: انتشارات جالیز.
۷. علیزاده و دوستان. (۱۴۰۰). **جایگاه عرف در ازدواج سفید از نظر فقه اسلام**. فصلنامه خانواده درمانی کاربری، ۲ (۴ پیاپی ۸)، ۵۴۵ - ۵۳۴.
۸. موسی زاده و دوستان. (۱۳۹۶). **دیدگاه حقوقی نسبت به ازدواج سفید در ایران**. اولین همایش ملی آسیب شناسی و آسیب زدایی پدیده شکاف بین نسلی (زمینه ها، چالش ها و راهکارها). (۱)، ۱۰ - ۱.
۹. نصرتی و دوستان. (۱۴۰۰). **ازدواج سفید از منظر فقهی - حقوقی**. مطالعات راهبردی زنان، (۹۱)، ۱۰۶ - ۸۹.
۱۰. همتی حاجی پیرلو، سادات مؤمن. (۱۴۰۰). **مطالعه تطبیقی نهادهای جایگزین ازدواج دائمی در حقوق ایران و انگلستان**. دو فصلنامه علمی فقه و حقوق خانواده، ۲۶ (۷۴)، ۱۱۵ - ۸۵.

۱۱. <https://lovesradio.com/category>

۱۲. <https://zendeghima.ir/category/bargozideh>

۱۳. <https://fa.m.wikipedia.org/wiki>

۱۴. <https://fa.wikifeqh.ir>

The Consequences of White Marriage on Women's Health in Iran's Legal System

Sonia Alizadeh Sameh

Assistant Professor, Department of Criminal Law & Criminology, Shabester Branch, Islamic Azad University, Shabester, Iran (Corresponding Author)

Sonya.alizadeh@yahoo.com

Zahra Jaliliyanazar

M.As Student in Family Law, Shabester Branch, Islamic Azad University, Shabester, Iran

Zahra98937@gmail.com

Abstract

White marriage is a social phenomenon that has many negative consequences. In the present study, an attempt is made to answer the research question titled "Effects of white marriage on women's health and Iran's legal system". Couples who choose white marriage have less mental health than people who get married officially and have a much lower level of life satisfaction. The lack of clear boundaries of responsibilities and obligations in joint life and the expectation of financial participation and income sharing, not being purposeful. People for economic investment and financial growth are other issues that people face in white marriage.

The most important reason for rejecting and criticizing white marriage is that this type of marriage is only having a sexual purpose and is not a result of individual growth and the excellence of society and the continuation of the generation in it. In this type of marriage, the woman is placed as a tool to satisfy her sensual instincts and her legal and customary rights and rights such as dowry, alimony, and recompense are denied. Considering the personal and social consequences of this matter, the custom of Islam and all religions are completely against this emerging event.

Keywords: Rights, White Marriage, Woman, Family, Health, Iran Regulations.